

A gazdasági társaságokra vonatkozó szabályozás 2014-től életbe lépő fontosabb változásai

I. Bevezetés

Az új Polgári Törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.), pontos jogszabályi elnevezéssel a 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2014. március 15. napján lép hatályba. Az új törvény magában foglalja a gazdasági társaságokról szóló szabályozást, ezért ezzel a dátummal a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) a hatályát veszti. A jogalkotó a gazdasági társaságokról szóló szabályokon alapvetően kétféle változtatást hajtott végre. Egyrészt hozzáigazította ezeket a rendelkezéseket a Ptk. és a többi nemrégiben elfogadott (például a civil szervezetekről szóló) törvény által megkívánt formai-logikai keretekhez, másrészt pedig végrehajtotta a társadalmi és gazdasági fejlődés által a jogi szabályozásban indukált változtatásokat. Ezek együttese számos lényeges és fontos módosulást eredményezett a társasági jogi szabályokban. A kurzuson ezeket a változtatásokat tekintjük át, különös tekintettel azok várható gyakorlati hatásaira.

II. A Ptk.-ban található és a gazdasági társaságokat érintő szerkezeti változásokról

A Ptk. elméleti megfontolásból a közös alapok egységes kezelése céljából, az ismétlések elkerülése végett, egymásra épülő rétegekből építi fel a gazdasági társaságok szabályozását. Ez kicsit bonyolítja a törvény használatát, de logikus elrendezést, elméleti tisztaságot, és rövidebb terjedelmet jelent egyúttal.

A szabályozás alapját a személyeket általában megillető jogok képezik (első szint). Ezeket a jogalkotó alapvetően az emberre szabta, de minden olyan esetben a jogi személyeket is megilleti, ahol ez a jog jellegénél fogva nem csak az ember esetén részesíthető védelemben 3:1. § (3). Az újdonságnak számító sérelemdíj szabályai így a jogi személyre is kiterjednek, illetve az egységes kezelés miatt vált szükségessé a közkereseti társaság és a betéti társaság jogi személylé emelése, amely társaságokat ezek szerint megilletnek a személyiségi jogok is. A Ptk. szabályoz a gazdasági társaságoktól különböző jogi személyeket is (egyesület, szövetkezet, egyesülés, alapítvány), így szükséges volt egy, a jogi személyekre vonatkozó általános szabályozás megalkotása (második szint). A kkt. és a bt. ebből a rendszerből is kilógott volna, ha nem kap jogi személyiséget. A Ptk. megtartja az eddig ismert négy gazdasági társasági alapformát (kkt., bt., kft., rt.), és ezekre vonatkozó általános szabályozást is ad (harmadik szint). Az egyes gazdasági társaságokra vonatkozó rendelkezések jelentik a szabályozás negyedik szintjét. A részvénytársaságok tekintetében az értékpapírokra vonatkozó rész egy ötödik szintet jelent a Ptk. rendszerében, ami a kötelmi jogról szóló hatodik könyv ötödik részét képezi. Az egyes változásokat a Ptk. rendszeréhez igazodva, szintenként tárgyaljuk. Ez képezi értekezésünk formai kereteit.

III. A társasági jogi szabályozás célja és értelme

A gazdasági társaságok az anyagi értelemben vett jólét megteremtése érdekében munkálkodó társadalmi alrendszer oszlopai. Önálló jogalanyok, ami önálló gazdasági alanyként való működésükhöz teremt jogi keretet. Ebből következik, hogy a gazdasági társaságoknak saját gazdasági érdekeik vannak. Ez szinte kizárólag a könyvelésükben kimutatott vagyonhoz (stock), valamint a tágran értelmezett piaci folyamatokban való részvételből származó árbevétel és az ennek eléréséhez szükséges költség különbségeként megjelenő nyereséghez (flow) fűződő érdekeket jelent. Az utóbbinak van nagyobb jelentősége, hiszen a vagyon, gazdaságilag értelmes módon, csak a nyereségből gyarapítható, és az induló vagyont nyújtók is csak ebből számíthatnak befektetésük megtérülésére. A társasági jognak fő feladata (sok egyéb feladata mellett) megvédeni a társasági vagyont és a társaság folyó jövedelmeit a vele nem egyező érdekű gazdasági szereplőktől. Ezek közé tartozik tulajdonképpen mindenki, aki a társasággal bármilyen módon gazdasági kapcsolatba kerül (pl. alapítók, tagok, vezető tisztségviselők, hitelezők). A gazdasági

társaság egy jogi személy, egy fikció, önálló fizikai valósága nincs, ezért kell a jognak, amely életre hívását lehetővé tette, megfelelő védelmet nyújtania. A társaság vagyonának védelmével egyben a hitelezőket is védjük, hiszen ez a vagyon jelenti követelésük kielégítésének az alapját. Egy palánta társaságból csak akkor lehet a gazdaság oszlopául szolgáló erős fa, ha a jog nem engedi meg, hogy vagyonát, folyó bevételeit más érdekek mentén használják fel. Ez adja értekezésünk logikai és szelekciós kereteit.

IV. A gazdasági társaságok személyhez fűződő jogai

Az új Ptk. kimondja, hogy a jogi személyre alkalmazni kell a személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat. A jogi személyt minden, a személyiséghez fűződő jogvédelem megillet, kivéve, ahol a védelem jellegénél fogva csupán az embert illetheti (pl. az élet, a testi épség és az egészség megsértése). A fő változást ezen a területen az jelenti, hogy a jogvédelem eszköztárába bekerül a sérelemdíj, ami úgy tesz lehetővé pénzügyi követelést, hogy kárt, vagy bármilyen más joghátrányt kellene bizonyítani a jogsértés tényén kívül. 3:1. § (3). Az új törvény tágran határozza meg az üzleti titok fogalmát. Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készített összeállítás, amelynek illetéktelenek által történő megszerzése, hasznosítása, másokkal való közlése vagy nyilvánosságra hozatala a jogosult jogos pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekét sértené vagy veszélyeztetné. 2:47. § (1). Védelmet kap a korábban know how néven ismert védett ismeret is. A személyiséghez fűződő jog sérelmét jelenti, ha az azonosításra alkalmas módon rögzített, vagyoni értéket képviselő műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeretet, tapasztalatot vagy ezek összeállítását a jóhiszeműség és a tisztesség elvét sértő módon szerzik meg, hasznosítják, közlik mással, vagy hozzák nyilvánosságra. 2:47. § (2). A titoksértő lehet természetes és jogi személy is. A sérelemdíj alkalmazásának konkrét kereteit az üzleti titoksértés és a védett ismeret megsértése területén a bíróságok fogják kialakítani. Az azonban már most nyilvánvaló, hogy egy új, pénzügyi követelésforma kerül a jogrendszerbe, amire a jövőben minden bizonyítékot kell képezni. Mekkora és milyen gazdasági szereplőknek? Ez szinte kizárólag a majdani magyar bírói gyakorlat függvénye.

V. A jogi személyekre vonatkozó általános szabályozás

A jogi személy a kötelezettségeiért, ahogyan eddig is, a saját vagyonával felel. 3:2. § (1). Az egyébként korlátolt felelősségű alapítók és tagok is korlátlanul felelnek azonban ezekért a tartozásokért, ha a korlátolt felelősségükkel visszaéltek. 3:2. § (2). A törvény nem segít abban, hogy mi számít visszaélésnek. Annyit tudunk, hogy a Gt. 50. §-a, példálózó jelleggel, három esetet sorol fel. Az első eset az, amikor a társaság tagjai a társaság vagyonával a sajátjukként rendelkeztek. A második eset az, amikor a társasági vagyont saját vagy más személyek javára úgy csökkentették, hogy tudták, illetve az általában elvárható gondosság tanúsítása esetén tudniuk kellett volna, hogy ezáltal a társaság a kötelezettségeit harmadik személyek részére nem lesz képes teljesíteni. A harmadik eset pedig az, amikor a nem vagyoni hozzájárulás szolgáltatáskori tényleges értéke nem éri el a társasági szerződésben megjelölt értéket. A visszaélések konkrét formáinak kialakítása ezek szerint a bíróságok feladata lesz. A jogi személyek átalakulása azok formaváltására korlátozódik. Az egyesülés és a szétválás önálló formákká válnak, amelyekre azonban az átalakulásra vonatkozó szabályokat alkalmazni kell. 3:47. §.

VI. A gazdasági társaságokra vonatkozó általános szabályozás

A társaságok vagyonának védelmét szolgálja az a szabály, amely általános érvénnyel kimondja, hogy a tag részére csak a tárgyévi adózott eredmény és a szabad eredménytartalék terhére teljesíthető kifizetés vagy más vagyoni szolgáltatás. 3:88. § (2). Ennél is fontosabb, mert általánosabb érvényű, az a szabály, amely

szerint a tag a többi taggal és a társaság szerveivel köteles együttműködni, és nem fejthet ki olyan tevékenységet, amely a társaság céljának elérését veszélyezteti. 3:88. § (3). A törvény szerint is van ezek szerint a társaságnak a tagoktól elkülönült, önálló célja, amit maguk a tagok is kötelesek tiszteletben tartani. A kérdés csak az, hogy a bíróságok ezt a célt hogyan értelmezik majd. A vezető tisztségviselőkre kizáró és összeférhetlenségi szabályok vonatkoznak, amit a cégvezetőkre is alkalmazni kell. 3:113. § (2). Itt a szabályozás kettéválik, mivel a kizárási szabályokat a jogi személyekre vonatkozó általános szabályok között, a 3:22. §-ban, míg az összeférhetlenségre vonatkozókat a gazdasági társaságok általános szabályai között találjuk meg a 3:115. §-ban. Ez jó példa a törvény szerkezeti felépítéséből adódó nehézségekre. A vezető tisztségviselő a társaság ügyvezetését a gazdasági társaság érdekei elsődlegessége alapján önállóan látja el. 3:112. § (2). Fizetéképtelenséggel fenyegető helyzet esetén a hitelezői érdekek elsődlegessége helyett már csak azok figyelembe vételét írja elő a törvény. Ennek elmulasztása esetén a hitelezők a szerződésen kívüli károkozás szabályai szerint érvényesíthetik igényeiket a vezető tisztségviselővel szemben. 3:118. §. A vezető tisztségviselő ezen feladatait a társasággal kötött megállapodás keretében látja el. Ez lehet megbízási jogviszony vagy munkaviszony. 3:112. § (1). Ezek szerint az eddigiektől eltérően minden esetben kötelező erről külön megállapodást kötni. A megállapodás fogja betölteni a megbízási szerződés, illetve a munkaszerződés funkcióját. A megbízó, illetve a munkáltató minden esetben maga a társaság, mint jogi személy lesz. A kkt. és a bt. jogi személyiséggel a korábbi, ezzel kapcsolatos problémákat a jogalkotó a jelek szerint megoldottnak tekinti. Ügydöntő felügyelőbizottság már bármelyik gazdasági társaságnál létrehozható (a nyilvános rt. kivételével). 3:123. §. Az új szabályozás kifejezetten lehetővé teszi a törvényben nem szabályozott más szervek létrehozását is. 3:132. §. A társaság szövetkezetté és egysüléssé is átalakulhat, illetve ilyen formákkal is egyesülhet. 3:133. § (1); 3:136. §.

VII. A közkereseti és a betéti társaság

A szabályok itt lényegüket tekintve nem változtak. Fontos változás természetesen, hogy ez a két társasági forma is jogi személlyé válik, de a gazdasági lényegüket sem ez, sem a hatályba lépő új szabályozás nem érinti. Hasonlóan nem tekinthető lényegesnek gazdaságilag az a változás, amely szerint üzletvezetés helyett itt is ügyvezetést említ a Ptk., és a vezető tisztségviselők az üzletvezetésre jogosult tagok helyett az ügyvezetők lettek. A betéti társaságnál a kültag kizárólag csak akkor lehet (hat hónapig) a társaság vezető tisztségviselője, ha már más erre alkalmas tag nem maradt. 3:158. § (2). A hatályos szabályozás ezt megengedte, amennyiben azt a társasági szerződés lehetővé tette. Gt. 109. § (1).

VIII. A korlátolt felelősségű társaság

A törzstőke nem lehet kevesebb hárommillió forintnál. 3:161. § (4). Ennél izgalmasabb az az új garanciális szabály, amely szerint pénzbeli vagyoni hozzájárulások esetében a felénél kevesebb, valamint az egy évnél hosszabb határidejű befizetési kötelezettségek esetén a törzstőke mértékének eléréséig az osztalékot nem lehet kifizetni, hanem azt a tag(ok) törzsbetéteire (a jegyzett tőkére) kell elszámolni. A ki nem fizetett összeg erejéig a tagok a társaság kötelezettségeiért is felelnek. 3: 162. §. A társasági vagyon védelme érdekében a törvények korlátozzák a tagoknak teljesíthető kifizetéseket. Ezek lényegében azt jelentik, hogy a kifizetés csak nyereséges gazdálkodás esetén lehetséges, és nem sértheti a törzstőkét (jegyzett tőkét). A hatályos törvényhez képest az új Ptk. annyiban szigorítást tartalmaz, hogy a tagnak nem tagsági viszonya alapján (pl. bérleti vagy vállalkozási szerződés alapján) kifizetett összegre is ugyanazok a szabályok vonatkoznak. 3:184. § (4). A hatályos szabályozás megengedi a fenti tilalom megsértését, ha a kifizetés a felelős társasági gazdálkodás követelményével összeegyeztethető. Gt. 134. §. A társasági vagyon védelme szempontjából viszont visszalépés történt az osztalékfizetés megállapításának rendjében. A hatályos törvény egyértelműen rögzíti, hogy az osztalék kifizetésére az ügyvezetés (ha van felügyelőbizottság, annak jóváhagyásával) tesz javaslatot. Gt. 132. § (2). A Ptk. erről csak annyit mond, hogy a taggyűlés az osztalékfizetésről a beszámoló elfogadásával egyidejűleg határoz. 3:185. § (2). A helyes értelmezés itt az lenne, hogy az osztalékfizetésre tett javaslat az előterjesztés tekintetében osztja a beszámoló sorsát, és arra kizárólag az ügyvezetés

jogosult, más osztalékfizetésre javaslatot nem tehet. Osztalékélelőleg fizetésére tett javaslat esetében a Ptk. is kifejezetten az ügyvezetőt nevezi meg jogosultnak, és a felügyelőbizottság jóváhagyása is megmaradt.

3:186. § (2). Ez is az előző értelmezést támasztja alá, a korábbi szabályra építő értelmezéssel együtt.

Osztalékélelőleg esetén az új szabály szerint már nem szükséges a tagok külön kötelezettségvállalása az előleg visszafizetésére, azt maga a törvény tartalmazza. 3:186. § (3). Az osztalékélelőleg-fizetés lehetőségére vonatkozó társasági szerződési rendelkezést, a hatályos Gt. 133. §-ától eltérően, a Ptk. már nem kíván meg.

IX. A részvénytársaság

A szükséges alaptőke ötmillió forint (zrt.), illetve húszmillió forint (nyrt.) Fennmarad ugyan a nyilvánosan és zártkörűen működő rt. közötti különbség, azonban a jövőben nyilvánosan nem lehet rt.-ot alapítani. A gazdasági gyakorlatban egyébként ilyen nem is nagyon fordult elő. Ezt a Ptk. úgy rendezi, hogy a kft.-hez hasonlóan megtiltja rt. esetében a részvényesek és az alaptőke nyilvános gyűjtését. 3:249. §. Nyilvánossá a rt. csak az alapítás utáni, tőzsdére történő bevezetéssel válhat. 3:211. §. A nyilvános rt.-re vonatkozó számos nyilvánossági, ellenőrzési rendelkezést az értékpapírcikkekre vonatkozó jogszabályok tartalmazzák majd. A Ptk. szabályozása így alapvetően a zártkörű rt.-re épül, a nyilvános rt. szabályai csak nem túl nagy számú kivétellel jelennek meg. Ezek közül talán a legfontosabb, hogy megmarad az egységes irányítási rendszer (igazgatótanács) lehetősége. 3:285. §. Megmarad az auditbizottság is a nyilvánosan működő rt.-nál. 3:291. §. Könnyűvizsgáló viszont nem lesz kötelező a zártkörűen működő rt.-nál, amennyiben az alapszabály így rendelkezik. 3:292. §. A hitelezők védelme erősödött annyiban, hogy a Ptk. az osztalékfizetést, és általában a részvényesek javára történő mindenféle kifizetést ahhoz a feltételhez is hozzáköti, hogy az nem veszélyeztetheti a társaság fizetőképességét. 3:261. § (1). A hatályos szabály csak az igazgatóság ilyen értelmű nyilatkozatát kívánta meg, és azt is csak akkor, ha azt az alapszabály feltételként előírta. Gt. 219. § (2). Érdekesség, hogy a kft.-től eltérően viszont megengedett a nem tagsági viszonyon (pl. bérleti és vállalkozási szerződés) alapján történő kifizetés, ha az a felelős társasági gazdálkodás követelményeivel összeegyeztethető. 3:261. § (6). Az osztalékfizetés és az osztalékélelőleg-fizetés szabályai a kft.-nél már említett módon változtak.

X. Az értékpapírokra vonatkozó szabályozás

Bár a korábbi változatok ezt nem tartalmazták, a Ptk. ad pozitív meghatározást az értékpapír fogalmára. A hosszú meghatározás lényege az, hogy valaki kötelezettséget vállal arra, hogy ő maga vagy más az okirat vagy értékpapírszámla által jogosultként igazolt személy számára a nyilatkozatában rögzített jog gyakorlását biztosítja, vagy az abban foglalt szolgáltatást teljesíti. Magát a nyilatkozatot írásban kell megtenni, amit azután lehet elektronikus vagy nem elektronikus módon nyilvántartani. 6:565. § (1). Az értékpapír tehát egy egyoldalú jognyilatkozat, amelyben valaki kötelezettséget vállal előre nem ismert jogosultak felé. Konkrétan pedig értékpapírnak az az okirat, illetve az az elektronikus jelsorozat minősül, amelyben ezt az írásban tett kötelezettségvállalást nyilvántartják. A rt. által kibocsátott részvény ilyen értékpapírnak minősül. Ez az értékpapír a kibocsátó rt. kötelezettségvállalása, hogy az abban foglalt társasági jogok gyakorlását biztosítja. Névre szóló, névértékkel rendelkezik és forgalomképes. 3:213. § (1). A nyilvános rt. részvényei csak dematerializált formában állíthatók elő. 3:214. § (2).